

Ку
на
Ср

ДРАМСКА БАШТИНА

Милош Перовић

СЛЕПИ БРАНКОВИЋИ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека

ДРАМСКА БАШТИНА

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Главни и одговорни уредник

Миодраг Ђукић, директор

Уредник едиције и приређивач

Олга Марковић

Коректор

Олга Марковић

Ликовно решење

Ново Чогурић

Припрема за штампу

Светозар Станкић

Штампа

Галеб

Земун

Тираж: 500 примерака

Штампање завршено: септембра 1999.

МИЛОШ ПЕРОВИЋ

СЛЕПИ
БРАНКОВИЋИ

Трагична сцена у једном чину

Београд, 1999.

Милош Перовић

СЛЕПИ БРАНКОВИЋИ

Трагична сцена у једном чину

ЛИЦА:

Султан Мурат

Султанија Мара

Гргур } Марина браћа, синови деспота Ђурђа
Стеван } Бранковића, шураци Муратови

Мијат

Балабан паша

Везир Мехмед Сарица

Дадилја

Једна робиња

Оружници

Догађа се у Једрену на Ускрс 1441. године

Милош Перовић

ПРВА ПОЈАВА

Мара и дадиља улазе.

ДАДИЉА

Па зар ни ове тихе молитве,
Ни света песма Воскресенија,
Не залечише тугу дубоку
У срцу твом бар за овај дан!
Зашто је онда Мурат подиг'о
Црквицу нашу у свом серају,
Него да свога Бога спомињућ'
Ублажиш сетну чежњу у срцу
За данам и за вером Христовом?
Зашто је, реци?

МАРА

Дадо, остав' ме.

ДАДИЉА

Ти, чедо, ниси овде робиња,
Већ законита жена царева,
Царица једног царства пространог
Султанија силног Мурата.

МАРА

То знам.

ДАДИЉА

Па кад знадеш, прени се,
Разведри лице, сузе убриши,
Разагнај с чела мрачне боре те
И буди мила као што си пре!

МАРА

Хеј, кад би дадо, знала за мој бол,
За борбу што ми срце раздире!
На једној страни верност Мурату,
На другој црна туга за браћом,
За домом и за јадом очевим.
Дужност ме зове: буди искрена.
Свом мужу. Ко ме? Мужу Мурату,
Мурату што ти оте завичај
И што ти оца прогна с престола,
Да се потуца хладном туђином;
А љубав тражи, да им помогнем:
Ал' како! Против своје савести,
Радећи против мужа. Добога!
Где су ту очи, да не заплачу
И где је срце да не препукне!

ДАДИЉА

Па што не молиш твога Мурата,
Да пусти барем браћу да иду,
Да не робују робљем вечито?
Шта ће ти овде браћа, зашто ће,
Да за њих мремо и крај јада свог?

МАРА

То и јест, дадо, онај тежак бол,
Што ми не даде мирно тренути,

Јад што ме сада мори највише
Јад је и стрепња и страх за браћом.
Ја не знам, дадо, ал' сад верујем,
И моју верност и реч његову.
Често га гледам, кад је са њима,
Па кад их види младе, поносне,
Сваки им ступај соја господског,
Крепошћу бију, снагом брецају,
Челичном вољом сили пркосе,
Често га гледам, где му зенице
Задрхте с мржње и са пакости,
Кад-и-кад тек их мрко погледа,
А ја претрнем од стра.

ДАДИЉА

Рекох ти
Толико пута: дете, не чекај,
Но хитај, своју браћу спасавај:
Ил' моли, да их пунте слободне
Ил' нека кришом сами побегну.
Толико пута рекох – узалуд;
Не хте, па не хте. Сад си познала,
У људском срцу како станује
У једном срцу једно до другог
Љубав до мржње и до пакости.
Мурат те, кћери, љуби, верујем,
Али у твојој браћи не гледа
Шураке своје, него синове
Ђурђа, крвника царству његовом,
Синове свога премца, деспота.

МАРА

Ах, дадо, дадо, све сам мислила
За моју ће их љубав волети,
Ал' од кад дознах њихов умишљај,
Њихов и очев против Мурата,

Од тада сав сам изгубила над,
Од тада ме је и за браћу страх.

ДАДИЉА

Шта! Зар се нису оканули тог?

МАРА

Камо да јесу! Нису, дадо, још,
Већ и сад слепо јуре у пропаст.

ДАДИЉА

А увиде ли, да ли Мурат зна
За њину везу?

МАРА

Велиш да ли зна?
Не зна, ал' сумња, сумња заиста.

ДАДИЉА

Он сумња велиш, сумња! Онда знај,
Да више нема наде ниодкуд,
Ти своју браћу спасти не можеш.

МАРА

Дадо, не збори тако побогу!
Не, нећу више, нећу чекати,
Чим дођу ја ћу рећи: идите,
Нек вам је проста туга сестринска,
Идите, браћо, беж'те спасете се!
Ох, Боже, црне моје судбине!

ДАДИЉА

А колико си пута до сада
Говорила ми тако па залуд;
Обећаш, па се намах покајеш:
„Не могу, дадо, бити без браће”

МАРА

Ал' сада морам, сада морам већ.

ДАДИЉА

Сада је доцкан.

МАРА

Није.

ДАДИЉА

Доцкан је.

Кад Мурат сумња доцкан ти је сад.

МАРА

Ал' ја ћу, дадо, молит' Мурата.

Умолићу га, пусти ће их он.

ДАДИЉА

Мислиш ли, да ће ловац пустити

Из зверињака мрке вукове,

Па да му овце кољу по пољу?

МАРА

Измолићу га својом љубљвљу,

Клекнућу преда 'њ: псуј ме, Мурате,

Тако ти твога мушког поноса

И љубљави ти моје, пусти их.

Отац их није давно видео

А мајка јадна плаче за њима.

ДАДИЉА

Дабогда, кћери, да те послуша,

Ал' мени слугња друго говори:

Тврдо је срце у твог Мурата,

А страх му већи и од љубави

И од јуначког мушког поноса.

МАРА

Ох, пусти ће их, хоће заиста.
(Ућута за неко време)
Ал' само сада, ах, још само сад.
Да живу своју браћу загрлим.
Које је доба већем помисли
А још у лову.

ДАДИЉА

И то с Муратом,
А Мурат, велиш, сумња.

МАРА

Господе!

ДАДИЉА

Погледај, Маро, ето тамо су
У тој страхоти сами с Муратом.

МАРА

Ах, ти ме плашиш, дадо.

ДАДИЉА

Не плашим.
Погледај, Маро, у тој планини,
Где бура бесни, ту су с Муратом.
Облак се густи одсвуд обвио,
Туча и дажда свуда око њи,
Из облака се муње кидају.
А гром за громом – не предушује.
Ту су у самој ватри, погледај.

МАРА

Ох, не говори тако забога!

ДАДИЉА

А побегну ли севу муњином,
Побеси неће гњеву зетовом.

МАРА

Ох, не говори, није истина!

ДАДИЉА

И живим ће им очи вадити,
И спремиће их у свет пространи,
Да се потуца један крај другог,
Два брата к'о два бедна просјака.
За руку брат ће брата водити
По вечној ноћи жељни помоћи.
Упртим оком небу високом
Тетураће се један крај другог.
Клецаће тужни и посртаће.
А све са чега? С греха сестринског.

МАРА

Не, ако знадеш , дадо, шта је Бог,
Ох, не плаши ме тако, не плаши!
Чим дођу, ево кунем ти се ја,
Молићу за њих одмах Мурата.
И пустиће их дома да иду.
Само да дођу! Боже Господе!
Ох, само сада, само сада још!
Планино, моја сестро побогу,
Пусти ми браћу моју, пусти ми!....
Ох, још их нема, нема, нема их.
(*Зачује се ловачки рог*)
Ево их, дадо, слушај, долазе!
(*Потрчи на прозор*)
Јесу ли они? Јесу, ево их!
(*У заносу*):

Погледај, дадо, види, какви су,
 Ох, дивне слике, краса небеског!
 Високи, витки као борови,
 Поносни, горди као богови,
 Снажни и јаки као отроци
 А лаки као горски потоци.
 Гргура гледај – мушку одлучност
 И крепост већ му поглед издаје,
 Стевану, види, још се у оку
 Невиност сја и чедност детиња.
(Потрчи им у сусрет)

ДАДИЉА
(на прозору)

Ево и Мурат иде за њима
 Са Балабаном и са слугама.
 Ал' што је само тако натмурен,
 Љутит и бесан и бссомучан.
 Јагодице му горе пламеном
 На татарскоме лицу широком,
 А ситне очи ватру сипају
 К'о у планини звери срдитом.

ДРУГА ПОЈАВА

Пређашњи, Гргур и Стеван.

МАРА

О, хвала Богу, кад вас дочеках
 Живе и здраве!
(Поздравља се са Гргуром)
 Добро дошао!
(Грли Стевана)
 Ох, како ти се сеја препала!

ГРГУР

Препала, велиш? Зашто препала?

МАРА

Зар таква бура, бес и несрећа
А сестра ваша да се не плаши.

ГРГУР

Женско си, сметох с ума за тренут,
К'о ти што смете, да смо људи ми:
Ти си још увек тако плашљива?

МАРА

Де, де већ знадем даље напамет.
„Људи смо, мушко, снага, одлучност,
Наша је борба, ал' и победа”.

СТЕВАН

Не, сејо, чуј ме, нашто плашња та?
За Гргура се никад не плаши
А ни за мене, кад сам ја крај њега.

ГРГУР

Знаш, Маро, шта смо данас чинили?
Посрамисмо твога Мурата.

ДАДИЉА

Шта велиш!

ГРГУР

Рекох, да смо Мурату
У руке дали штаку слепачку
А натакли му уши зечије.

СТЕВАН

Медвед велики,
Ја никад нисам већег видео.
Мурат га гађа, али узалуд.
Под Гргуровом стрелом прескапа.

МАРА

Знам ја да нећу бити постидна
Са својом браћом ни пред Муратом.
Соко соколе рађа заиста.

ДАДИЉА

Ај, децо, што сте тако безумни
И кратковиди тако, добога!
Зар још не знате, јад вас не знао,
Да ваша храброст боли Мурата.
Знате л', да неће мирно заспати,
Док не залечи срце осветом,
И рањен понос вашом поругом
Ви сте га једом сад почастили,
А он ће јадом вас почастити.

ГРГУР

Заиста, дадо, добро говориш
Дван'ест месеци има година,
А од сад па за једну годину
Порашће Мурат за три чеперка
А моја брада барем за аршин,
И врхом од свог мача стићи ће
Макар до једне длаке за пужду --
Када се мало пропне на прсте.

ДАДИЉА

Ој децо, децо, неискусни сте,
Не познајете људе, добога.

Поносито је срце свемоћно
Ал' од јунаштва страх је појачи.

МАРА

Па шта је било с ловом најпосле?

СТЕВАН ·

Ти знадеш, да се често свађасмо
Око витештва с твојим Муратом;
Шта пута ти нас сама развади.
Па јуче кад нас у лов изазва
Заподенусмо кавгу понова.
Он рече, да је стрелац најбољи,
Ми опет, да смо бољи од њега.
Напослетку се 'вако сложисмо:
Ко буде им'о среће највише
У овом лову тај је најбољи.
И том да дамо стреле обадве,
Разредисмо се; хајка отпоче,
Чекасмо дуго али узаман,
Сем ситног лова ништа. Напокон,
Кад ми се више тако дојади,
Кад ме стрпљење хтеде издати,
Ја видех, где из једног честара:
Излете грдан медвед мумлајућ'
И устреми се право Мурату.
Ал' га и Мурат беше спазио,
Дохвати стрелу, запе – промаши.

МАРА

Ах!

СТЕВАН

Ха, сад је реда на нас. У томе
Медвед се трком одби на мене
И у тренутку скочи; манито
И не знајући тада шта чиним,

У коштац с њим се хитро дохватим
Рукама голим, па се понесем.

МАРА

Стеване, брате!

ДАДИЉА

Луда детета!

СТЕВАН

Докле се рвах, не знам; да ли би
Трен један, дан ли, само осећах
Како се некој бездни примичем,
И дотле свест ме прати, одатле
Па тамо даље поћ је; помислих:
Смрт – и предах се судби на вољу.
Али на једном мѣдвед застаде,
Замумла страшно, груну о земљу
Погледах: стрела кроз га пробила
А Гргур трчи „Ти си?“ „Победа!“

МАРА

Ох среће!

ДАДИЉА

Шта је Мурат чинио?

СТЕВАН

У том и Мурат дође намрштен,
Па са стрелама баца тоболац
Пред ноге нама, за тим погледа
Дивље и бесно на нас – и оде.

МАРА

Ох, браћо моја, љуте незгоде,
Да је он срећом одн'о победу
Не би срамота било, зет вам је.
Ал' вако страх ме.

СТЕВАН

Ево Мијата.

МИЈАТ

(Улази преобучен у турско рухо)

Готов сам.

ГРГУР

Ево, верни Мијате

Подај то писмо старом деспоту

И поздрави га топло; реци му:

Гргур и Стеван још чекају

Да са крвником маче укрсте.

*(Овде треба да Гргур преда писмо Мијату да носи Ђурђу...
Ово писмо одмах чим Мијат изађе, ухвати Балабан)*

ДАДИЉА

(оштро)

Морате сместа ићи одавде!

МАРА

Ох, немој дадо; јоште који дан

Нек буду са мнош. Шта ћу без браће!

Ах, ја сам тако сама, убога!

ДАДИЉА

Морају ићи!

МАРА

Дадо, забога!

ДАДИЉА

Гргуре, слушај, ти си паметан,

Стеван ће ићи с тобом. Идите!

МАРА

Ал' дадо, чуј ме.

ДАДИЉА

Мурат вас вреба, ухватиће вас.
Он сумња у вас, ви сте пропали.

ГРГУР

Па нек' нас пусти и ићи ћемо,
У власти му је, ми смо робови.
Нека нам каже: сад сте слободни
И ићи ћемо. Овде узалуд
Иначе скупо време пролази
Док народ бедни пати, пропада
И деспотове чека синове.
Нека нас пусти, ми смо готови.

СТЕВАН

Да, нек нас пусти.

ГРГУР

Ал' се молити
У слепом страху, њему, Мурату,
Крвнику нашег оца, деспота,
Злоковарнику нашег племена,
Не, никад!

СТЕВАН

Никад!

МАРА

Ја ћу молити,
Сад видим, да је нужно, молићу
И пусти ће вас.

ДАДИЉА

Маро, моли га,
Ал' брзо само, време пролази,
За трен се ока схвата одлука
И за трен ока суне недаћа.

ТРЕЋА ПОЈАВА

Пређашњи и робиња

РОБИЊА

(потрчи преплашена):

За име Бога, где сте!

МАРА

Данице

Ти носиш неку грдну недању,
Преплашена си, цептиш као прут.
Говори шта се збило.

РОБИЊА

(Гргуру и Стевану):

Бежите!

Скрите се гдегод ту у серају,
Не почасите часа, скрите се,
Ма где, ма како, брзо!

МАРА

Данице!

ГРГУР

Да се скријемо велиш?

ДАДИЉА

Рекох ли!

МАРА

Ал' зашто, реци, зашто?

РОБИЊА

Побогу,
Не питај сада, време пролази,
А као стрела црна судбина
За њима јури, скрши их.

ГРГУР

Робињо!
 Ја видим, да ти страх заледио
 То мало мисли што ти остало
 У ропском срцу; разабери се
 И реци, шта ћеш?

РОБИЊА

Зар се не сећаш?
 Зар не погађаш? Беж'те, беж'те!
 Мурат је љутит.

ГРГУР

И ти! Ха, ха, ха!
 А ми смо, к'о што видиш, весели.
 (Љутиго):
 До сто ђавола са тим Муратом
 И са манитим страхом од њега!
 Све цепти пред њим к'о у грозници,
 Све преза, све се плаши низашта.

РОБИЊА

Гргуре, чуј ме, ја се не плашим.
 Нити ја сметама штогод Мурату,
 Нити он тражи штогод од мене.
 Шта сам ја да се плашим за себе?
 Понижен скот и роб осрамоћен,
 Без своје душе и свог имена.
 Али ви, браћо, ви сте синови
 Деспота старог.

СТЕВАН

Добро, реци нам,
 Зашто да бежим испред Мурата,
 К'о брука испред светла образа?
 Љутит је, велиш? Е па то је све.

МАРА

Да, збиља, љутит. Останите ви.
Родило се, проћи ће га већ.

ДАДИЉА

Говори, кћери; видим, не знају,
Не појимају Муратову ћуд.
Ти нешто знадеш.

ГРГУР

Маните се тог.
Са бауком се људи не плаше,
Већ слабе жене и мала дечица.
Наљутио се. Чуда великог!
Боље је, да се на нас љути он,
Нег' под срамотом да будемо ми.
Стеване, хајде, време нам је већ,
Да окушам и Муратов лук,
Да видим, да ми стрела не ваља,
Или је зечје срце у цара.
Остајте с Богом!
(Пође)

РОБИЊА

Стојте, забога!
Чујте ме! Стојте! Само једну реч!

ГРГУР

Шта хоћеш?

РОБИЊА

Ево сад ће Балабан.
Са Муратовом стражом овамо,
Наредио је, ја сам чула све,
Страшну је, грозну изд'о заповест.

ГРГУР

Говори једном!

СТЕВАН

Шта је, реци већ?

РОБИЊА

Наредио је, ах, чула сам ја,
Да вас ослепи.*(Сви се ужаснути тргну)*

МАРА

Авај добога!

ДАДИЉА

Ах, моје слутње! Маро, потрчи,
Моли га, не дај браћу!

ГРГУР

Станите!

Ти лажеш, жено.

РОБИЊА

Никад не лажем.

МАРА

Ах, не варај се, брате, не лаже,
Ах, не варај се, знам је, верна је.
Беж'те, о беж'те амо, скрите се
*(отвара једна врата)*Скрите се ево овде за тренут,
Докле ја одем, док га умолим.

ДАДИЉА

Скрите се, децо.

РОБИЊА

Браћо, скрите се.
Ево их, тек што нису банули
Време је кратко, сад ће, ево их.

СТЕВАН

Гргуре!

ГРГУР

Брате!

МАРА

Браћо скрите се.
(Гргур и Стеван колебају се за тренут)

ГРГУР

(одлучно):

Не, ја не бежим, ја се не кријем,
Пред Муратом се Гргур не крије.

МАРА

Стеване, брате, скриј се барем ти.

СТЕВАН

Не, ни ја нећу, и ја сам Ђурђев син.

МАРА

Скрите се, скрите, браћо, забога,
Не убијајте сестру, скрите се.

ГРГУР

Не, сестро.

МАРА

(Стевану):

Брате!

СТЕВАН

Ни ја, сестро; не.

МАРА

Ох, мене бедној!

ДАДИЉА

Маро, потрчи,
Спасавај браћу, моли Мурата.

РОБИЊА

Ходите са мном, он је остао
У сахата кули у крајњој одаји.

Мара, дадиља и робиња Одлазе

ЧЕТВРТА ПОЈАВА

Гргур и Стеван. Гргур наслоњен на зид замишљено гледа се, Стеван га бојажљиво посматра. Мала пауза.

СТЕВАН

Гргуре!

ГРГУР

Чујем.

СТЕВАН

Истина је.

ГРГУР

Знам.

СТЕВАН

Шта ћемо сада? Своју срамоту
Нећемо моћи спрати ни са чим,
Ако нас крепост изда и за трен;
Ако се пред њим и од стра скријемо

Укаљаћемо име Ђурђево,
Постидећемо деспотову крв;
А молимо ли срамно за милост
И прионемо ли главу – Никада!
Не, брате, то не смемо чинити.

ГРГУР

(замишљено):

Ослепити нас! Какав умишљај,
О какав страшан, какав грозан смер!
Ослепити нас! Наш очињи вид
Спржити ватром, те највсни дар
Милости Божје прети нам!
О какав смер и какав умишљај!
Угасити нам светлост сунчану,
А плаветнило неба прекрити,
Са црним плаштом ноћи вечите,
Те вечно лутат' светом беспутним,
Пребијати се мраком безданим
Без циља и без смера човечјег
К'о црв по праху, горе него црв!
О какава подла, стидна заповест!
Ослепити нас! Да, а зашто то?
Зашто да ватром спржи овај вид,
Бесцени утисак Божје мудрости,
Божанствен извор света великог?
Зар само зато, што је поуздан?
Зар зато што ме никад не вара,
Већ верно служи? Зато, Мурате?
О кад је зато, буди најбољи,
Од вида нема веће насладе.
Ал' не, ја ипак нећу презрети
Витешки поук старог деспота.
(Замисли се).
Или је откуд можда открио
Потајне наше везе с деспотом,

Па се у страху сада помео,
Мислећ' у нама њега убити?
Ил' можда ово писмо ухвати?
Ал' не, то није, сад га посласмо.

СТЕВАН

То није.

ГРГУР

Чудо, ипак ме је страх.
Да га не смете подли Балабан.
Страх те? А зашто? Зашто те је страх?
Невредни сине старца несрећног?
Страх те за очи, страх те за очни вид,
А не за полет дела очевог...
Стеване, брате, дај ми братску реч,
Не поклекнимо само сада још
У јуначкоме српском поносу.
Не окаљајмо име очево,
Што својим сјајем тмуши пркоси
Кроз очајање робу на подстрек.

СТЕВАН

О брате, име старог деспота
Драже је моме срцу
Него ли светлост моје зенице
Ево ти рука, ево братска реч.

ГРГУР

У тешком часу што нам долази
Подели са мном муке стрпљиво,
Јуначким срцем болу пркоси,
У искушењу не пореци се.

СТЕВАН

Гргуре, брате!

ГРГУР

Закуни ми се!

СТЕВАН

Ти сумњаш у ме.

ГРГУР

Млад си, дете си,
А тешко ли је изгубити вид.

СТЕВАН

Кунем се Богом.

ГРГУР

И још?

СТЕВАН

Деспотом,
Поносом српским...*Напољу се чује звука оружја и пригушена команда.*

ГРГУР

Доста, ево их,
Чуј, како звече мачи по пољу.
То стража иде. Слушај, ево их.*Врата се отворе и улази Балабан паша, за њим у другој одаји
остају оружници.*

ПЕТА ПОЈАВА

Пређашњи. Балабан.

БАЛАБАН

Пресветлој браћи моје царице
И падишама силног шурама.
Селам.

ГРГУР

Ко те је посл'о?

БАЛАБАН

Поздрав доносим
Од пресветлога мога падише,
Витези, да сте здраво!

ГРГУР

(прекида га):

Кратко и јасно, шта ћеш?

БАЛАБАН

Нека вас
Срећа и радост прате вечито
И нек' вам Алах славу дарује,
Те, витешкоме вашем колону
Нек' нема равна више под небом!

СТЕВАН

Што те је посл'о?

БАЛАБАН

Султан велики
Указ'о вам је милост некада
И даров'о вам своје мачеве,
Робље сте ал' сте рода високог.
Па нек' вас и свет цени друкчије
Нег другу рају.

ГРГУР

Па сад налази,
Да нисмо више рода високог,
И недостојни царске милости,
Па тражи натраг своје мачеве?

БАЛАБАН

Не зато, него жели видети,
Да л' сте му јоште верни.

ГРГУР

(отпасује мач):

Ево га.

СТЕВАН

Гргуре, зар да дамо мачеве?

ГРГУР

И нису наши, ми смо робови,
А робовима не пристоји мач.

СТЕВАН

(отпасује мач и даје Балабану)

БАЛАБАН

(даје мачеве оружницима)

ГРГУР

Сад смо без мача, сада можете,
На голоруког може оружан.

БАЛАБАН

(Гргуру)

Бесконачна љубав падише
Спрам шура својих; милост његова
Неизмерна је и без границе.
Али он жели, да се увери,
Да л' и ти њега љубиш. Погледај.
Гајиш ли љубав наспрам падише,
Врати му натраг лук и тоболац.

СТЕВАН

Гргуре, не дај.

ГРГУР

Чујеш, реци ми,
Јел' ти се оно зваше Балабан?

БАЛАБАН

Јесте, витеже.

ГРГУР

Паша Муратов?
Ти беше паша од три репа? Не?

БАЛАБАН

Витеже, јесте.

ГРГУР

Пашо трорепи,
Вредан си за три репа лисичја,
Ал' магареће уши што ће ти?

БАЛАБАН

Витеже, какаве речи говориш?

ГРГУР

Ма где си чуо, Бог те видео,
Да вук за љубав репа лисичјег
Погуби трудно уловљени плен?
У зубима му дражи залогај.
Но празан облак к'да лисичјег
И махање му много репасто.

БАЛАБАН

То значи, не даш лук и тоболац,
Значи у срцу немаш љубави
Спрам зета свога и свог падише.

ГРГУР

Значи, за моју љубав не брини,
Већ иди чувај своје репове.

СТЕВАН

Иди и реци своме падиши,
Да Гргур не да лук и тоболац.

БАЛАБАН

Зар не да?

СТЕВАН

Не да.

БАЛАБАН

Децо манита,
Зар ви не знате, ко је пред вама!

ГРГУР

О знамо, знамо, ти си Балабан.
Царева ока стрела отровна
Жаока оштра гнева његова,
Зашиљен колац, шиљат пробојку
Конопац, којим људе вешају,
Морија, која мори овај свет
И кужни дах, што трује ваздух наш.

БАЛАБАН

Ха, каква дрскост! Мани таква реч!
Зар не дрхтите од стра преда мном?!

СТЕВАН

Залуд ти сриба, беси узалуд,
Ко мрети знаде, тај не зна за страх.

ГРГУР

Балијо грдни, аман, побогу,

Зар тебе зато амо послаше,
 Да лудој деци будеш за подсмех?
 Да имаш мало више мождине,
 Мог'о би бити кепец Муратов.

БАЛАБАН

Ха, каква реч и каква поруга!
 Исмејаше ме деца безбрка.
 На муке ћу вас грозне ставити,
 Са мачем ћу вам очи вадити,
 На коље ћу вас живе набити,
 О ченђеле ћу псине вешати.
 (*Отвара врата, оружницима*):
 Одведите их сместа одавде.
 На црни чардак. Хајте, поласте.

Оружници опкољавају Гргуру и Стевана, утом улази Мурат са везиром Мехмед Сарицом.

ШЕСТА ПОЈАВА

Пређашњи, Мурат и Мехмед Сарица

САРИЦА

Воде их; недај светли падиша!

МУРАТ

(даје знак оружницима да стану):

Станите. Пашо, стани, пусти их.
 (*Гргуру и Стевану*):
 Незаслужни сте моје милости,
 Неблагодарна крви Ђурђева.
 Робље, а ја вас држим слободне.
 Без бича и без ланца гвозденог,

Те дрски, горди, у свом слепилу
Машете руком изнад Мурата.
Куд хрли само бес вам манити,
И куд вас кратка памет заноси,
За Муратовом славом
И Муратовим венцем победним!
Мурат је јунак, знате безбели,
Мурат је јунак ал' племенит:
Од сада нисте више робови,
Слободно хајте куда хоћете.

ГРГУР

(за себе)

Јел' збиља ово? Да се не шали?
Ил' спрема какву замку лукаву
Рад понижења нашег? Или га
У страху своје моли царица?
(Гласно):
Мурате, ми те нисмо молили.

МУРАТ

Моја је воља, ваша судбина.

ГРГУР

А наша сестра?

МУРАТ

Не бих послуш'о.

ГРГУР

Ја нећу рећи: хвала.

СТЕВАН

Нити ја.
Твоја је воља а није наш стра.

МУРАТ

Сарици старом хвала. Идите.

БАЛАБАН

Опрости мени, светли падиша,
 Опрости робу, што но прашине
 Подиже своју памет презрену.
 Чуј ме, не пуштај ове ђауре.

МУРАТ

Не пуштај, велиш? Зашто?

БАЛАБАН

Падиша,
 Светли и моћни царе, послушај.
 Захвални нису твоји робови
 На твоје хлебу. Ево малочас,
 Кад тражих натраг лук и тоболац,
 Не дадоше ми. Молих, узалуд;
 Наругаше се теби, падиши
 А исмејаше верног слугу твог.

ГРГУР

У јуначкој их игри добијемо,
 Срамота дати од стра без силе.

БАЛАБАН

И хвалиће се свуда.

МУРАТ

Нека их.
 Свет ваљда, мислиш, не зна Мурата.

БАЛАБАН

Ал' не пуштај их, светли падиша,
 У слободи ће постат' манити
 И наднуће с рајом понова
 На твога царства међе простране.

МУРАТ

О Балабане луда говора.
Где је та снага, где је лудост та,
Да такне макар само
Гвоздени престо, на ком седим ја?

БАЛАБАН

Ти знадеш, ко ће смети, падиша,
И знадеш, ко ће моћи, падиша,
Међ' ђаурима један једини,
Што је пред страшним змајем османским
Поносит стај'о и што пркосно
За понижења тражи освету.
Хтеће и смеће један једини,
Знадеш га, ти га мрзиш, падиша,
И име ти је мрско његово.
(Значајно):
Они ће с Ђурђем.

МУРАТ

Са ким?!

БАЛАБАН

С деспотом.

МУРАТ

С деспотом велиш! С Ђурђем! Никада!

БАЛАБАН

Ја рекох, да ће. Сада, малочас,
Ухватих ово писмо. Ево га
И нека оно за ме говори.

ГРГУР

Ха, наше писмо!

СТЕВАН

Писмо деспоту!

МУРАТ

Шта има туде?

БАЛАБАН

Писмо деспоту

Од Бранковића. Ту му казују,
Ускоро да ће њему побећи.

МУРАТ

Побећи, велиш?

БАЛАБАН

Да ће побећи

И да ће њему доћи у помоћ.

МУРАТ

Ха, Ђурђу?!

БАЛАБАН

Ђурђу. Још га преклињу,
Да за дан који духом не клоне,
Победа биће њина; они су
Спремили мучки тајну заверу
Против султана.

МУРАТ

Против?

БАЛАБАН

Мурата.

МУРАТ

Ха, против мене! Јели истина?
Јел' ово ваше писмо?

ГРГУР

(гледа писмо)

Господе!

Господе Боже, није однео!

СТЕВАН

Гргуре, брате, је ли истина,
Зар деспот залуд чека одговор?

ГРГУР

Крвници су нас смели.

СТЕВАН

Оче мој,
О јадни, стари родитељу мој!
Узалуд чекаш на наш пристанак,
Чекаш и стрециш и чамотињи.
Патниче седи, у незнању ћеш
Проклеги своју децу страхову,
Што не смедоше твоју судбину
Делити с тобом; ти ћеш плакати,
Што роди место људи одроде,
Плакаћеш што те нада издаде.
Уздање у твој пород рођени.

МУРАТ

Јели то ваше писмо?

ГРГУР

Наше је.

МУРАТ

О кад сам дозн'о! Да у недрима
Не гајим више змије паклене,
Да на свом срцу, у својој утроби
Не храним пород мржњом затрован.
Ђурђу! Зар тако? Ђурђу!

ГРГУР

Оцу мом.

МУРАТ

Крвнику моме?

ГРГУР

Српском деспоту.

МУРАТ

Зар бунтовнику?

ГРГУР

Бунтовнику не,
Витезу часном што у невољи
Јуначки брани народ потлачен.

МУРАТ

И ви сте помоћ обећали?

ГРГУР

Да.

МУРАТ

И даћете му?

ГРГУР

Чим узмогнемо.

МУРАТ

Курјачко племе! Каква безочност.
Пред Муратом се хвастит' издајем,
Дрско ми, гордо гледат' у очи
И преда мноме се Ђурђа сећати
Крвавог вука! Водите их сад,
Ослепите их!

САРИЦА

Аман, падиша!
Не грешите душе, будите милостив.

МУРАТ

Ослепите врућим жељезом
У оба ока обојицу њих.
Ослепите их, па их пустите,
О раме торбу, а у руку штап,
Нек иду старом вуку у помоћ,
И нек му слепци војску предводе.

ГРГУР

Не мисли, силни, да се синови
Деспота старог плаше за себе.
Не, ево нашег вида, Мурате,
Гори и пржи очи, ево их,
Ево води нас и ослепи нас,
Некали зверско срце над нама.
Ал' знај у нама понос осваја
И смелост, што се не плаши,
Понос не можеш ватром спржити
Нит' смелост нашу врућим жељезом;
И знај, да свето дело Ђурђево
Није у зени наших очију
Него у моћној мисли његовој
И у његовом срцу великом.

МУРАТ

Одведите их.

САРИЦА

Светли падиша!

МУРАТ

Ни речи више, водите их сад.

Гргура и Стевана поведу.

СТЕВАН

О јадни, стари родитељу мој!

(Клекне):

Пресветли царе!

ГРГУР

Ха, зар тако ти!

СТЕВАН

Пресветли царе, ја те преклињем,

Ослепи мене, али брата мог,

Гргура мога ..... чуј ме, Мурате,

Не слепи очи соколове те,

Не чини греха.

ГРГУР

Брате, устани

Не моли за ме.

МУРАТ

(Балабану):

Води обадва.

СТЕВАН

О Боже, брате, родитељу мој!

Балабан са оружницима одводи Гргура – Стевана.

СЕДМА ПОЈАВА

Мурат и Сарица.

МУРАТ

Из мога двора, из мог сјаја.

Везати дрску везу издаје.

И то са киме? С Ђурђем. Где су ти,
Мурате, очи, њима не вид'о.
Са Ђурђем, цео свет што подиже
Противу мене. С њиме, с деспотом!
О краткоумни, луди Мурате,
И где ти беху очи, до селе!
Ти си молио за њих, Сарица.

САРИЦА

Јесам молио, светли падиша,
И сад тек видим за ког. Опрости.
Опрости робу, што се завар'о
Сестринским срцем наше царице.
Ал' сад молим, буди милостив,
У тамницу их баци, падиша,
Нек труну докле грех не покају,
Ал' их не слепи. Немој, падиша,
Не мрачи светло име поругом,
И моћ и снагу своју срамотом;
Не слепи децу, свет ће мислити,
То завист чини и суревњивост
Не нужда прека.

МУРАТ

Стара будало,
Зар деспотове пустит' синове,
Кад знам, да деспот с њима шурује.
Зверовима бих штенад бацио,
Ал' сумњам да ће смрт им погана
Ђурђево срце тако такнути,
К'о кад им спржим очне зенице.

САРИЦА

Алах је један на небесима,
И он ће Судит' греху свачијем,
А ти опрости царе.

МУРАТ

Никада.

Мара брзо долази, Сарица иде у побочну одају.

ОСМА ПОЈАВА

Мурат и Мара

МАРА

(дотрчи и клекне пред Мурата):

Мурате, царе, господару мој,
Ако си изд'о страшну заповест,
Узми је натраг, опоречи је.
Ти ћутиш, клониш поглед мргодан,
Наредио си, наредио већ,
Да ми ослепе браћу, Јеси ли?

МУРАТ

Наредио сам, одведени су.

МАРА

Одвели су их? Боже Господе!
Не дај их, не дај, царе, врати их!

МУРАТ

Ослепиће их.

МАРА

Царе, врати их,
Не дај их, не дај!

МУРАТ

Да опорекнем,
Да узем натраг своју заповест?

Никад и никад! Чујеш, никада!
Зар у мом дому, зар о хлебу мом
Да незахвални снују издају!
Зар на свом срцу да их грејем ја,
А они раде са крвницима,
Са злотворима против царства мог!
Са Ђурђем, ха, са Ђурђем. Никада!

МАРА

Деца су, млада, неискусни још,
Непромишљени; царе, пусти их!

МУРАТ

Зар да их пустим, па да дрхтим сам,
Да стрепим од њих у серају свом,
Од издајника зар да стрепим још!
Не, никад, никад!

МАРА

Чуј ме, Мурате,
Тако ти светог бола сестринског,
Што сада моје срце раздире,
Тако ти мога очајања, чуј,
Не слепи моју браћу; Мурате,
Тако ти твога царског поноса
Порекла твога и твог имена
Пусти их, пусти!

МУРАТ

Рекох, никада.
Застидећу се свог поноса пре,
Одрећићу се свог имена пре
Него ли пустит' те курјаке зле,
Да на ме реже, да ми пркосе.

МАРА

И не опрашташ?

МУРАТ

Рекох.

МАРА

Мурате!

МУРАТ

Зар да опростим такву издају?

МАРА

Па нећеш, велиш, нећеш? И немој,
Разгали своју отровну жуч
Мојијем болом и њином несрећом.

Немој, уживај у витештву свом
И у слепачком јаду њиховом.

Из мојих груди ишчупај ми сад
Крвавом руком и последњи над;
Утрни маном и последњи зрак
Веру у твоје име човечје.

Уништи варку веровања мог,
Да нисам некад изгубила све,
Када сам пошла за те, Мурате.

Немој. Учини, па да зажалим,
Што не изабрах себра последњег
Пре него дадох теби у серај.

Угаси у мом срцу вађеном
Љубави плане искру последњу;
Пусти ме, да се окаменим ту
К'о станац камен у твом серају,
И да проживим моју младост сву
Без срца, душе и без љубави.

Немој

Наслађавај се са страхотом том,
А мене пусти очајању мом.

(Пође)

МУРАТ

Маро!

МАРА

(врати се и падне му поново пред ноге):

Мурате драги, мужу, царе мој.
Опрости мојој браћи, пусти их,
Тако ти верне моје љубави!
Ако сам игда у животу твом
Била ти мила бар за један час,
Тако ти тога часа пусти их!
Ако си игда бар за један трен
Имао срца за ме, пусти их,
Тако ти тога трена пусти их!

МУРАТ

Устани, Маро.

МАРА

Нећу, Мурате,
Нећу докле ми браћу не пустиш.

МУРАТ

Ох, ове очи!
И они такве очи имају.
Маро, устани.

МАРА

Нећу, Мурате.

МУРАТ

Како је дивна у тој жалости,
Љупка и мила к'о у разблуди!
Како ме овај поглед заноси,
И опија ме преластива жуд,
Те слаби крепак, све у исти мах
У слаткој чежњи заборављам свет.
(Подиже је)

МАРА

Опрости, драги.

МУРАТ

Опроштено већ,
Ал' тебе ради, Маро.

МАРА

Мурате!
Опростио си, опростио зар,
И нећеш моју браћу ...
Ох, не смем ову да изустим реч.*Мурат луна у дланове, Сарица улази.*

ДЕВЕТА ПОЈАВА

Пређашњи, Сарица, доцније Бранковић.

МУРАТ

Нека се одмах врати Балабан
И Бранковиће здраве доведе.

САРИЦА

Алах је велик!
(Пође).

МАРА

Хитај, Сарица.
Похитај, брзо, да не одноциши.
Ја сам им сестра, а ти знадеш већ
Сетринску љубав... Ох, шта радим ја!
Заустављам га лудим говором,
А за час може ... Иди, похитај.
(Сарица одлази)

Брзо, ах брзо .... Браћо премила,
Опет ће Мара загрлити вас,
Гледаће сестра ваш јуначки стас,
И сјајног ока соколови глед.
Љубав је њина отопила лед
Са мразног срца ... Хвала Мурате,
Повратио си моју љубав сву ,
Страсну и топлу љубав Марину ...
Ал' што их нема, што их нема већ?
Ох како мили овај пусти трен
К'о мрав што мили, лакше него мрав.
Чуј, канда иду. Иду, Мурате.
(Сарица улази)

САРИЦА

Пресветли царе, јемац ми је Бог,
Доцкан сам стиг'о и ја нисам крив.

МУРАТ

Шта велиш! Боже!

МАРА

(која није ни чула Сарицине речи):

Боже, хвала ти!

Гргур и Стеван ослепљени улазе, у другој одаји остаје Бабан са оружницима

МАРА

(потрчи браћи у сусрет):

О браћо моја!

ГРГУР

Сестро, где си то?

СТЕВАН

Где си, слеписмо, не видимо те?

МАРА

(угледа их)

Ох, ослепљени!

(Падне)

ГРГУР

О сестро!

СТЕВАН

Маро!

МУРАТ

Боже свемоћни!

ЗАВЕСА

ПЕСНИК-ДРАМАТИЧАР ДР МИЛОШ ПЕРОВИЋ

Да неко у нашој, не баш пребогатој драмској заоставштини, испева пет особених позоришних комада разних жанрова, да су два објављена¹, а најуспелији награђен највишом наградом у Србији почетком века², да је аутор пореклом Ужичанин и да, поврх свега, остане заборављен – то само може да се догоди код нас.

- 1 Реч је о трагедији у пет чинова и једночинки комедији *Женомрзац*. Обе су написане у стиховима. *Карађорђе* је штампан у Сарајеву, 1907. године, у два издања. Прво у часопису „Босанска вила” ХЦ, почев од броја 10 до 22, изузев двоброја 15-16, од 30. маја до 31. децембра. Пре него што је изашао последњи наставак у издању Исламске дионичарске штампарије, појавила се и књига.
- 2 Као што пише на насловној страни оба издања, трагедија *Карађорђе* награђена је од Српске краљевске академије наука са 650 динара из фонда покојног М. Ж. Петровића, исте 1907. године.

1.

Међутим, захваљујући изузетној издавачкој агилности, или, боље рећи, подухвату Музеја позоришне уметности Србије, а посебно ове библиотеке, неправда полако нестаје, а наша сазнања се повећавају.

Песник, филозоф и драматичар др Милош Перовић рођен је у Ужицу 3. марта 1874. године. Основну школу и гимназију учио је у родном граду, а 1892. године положио је испит зрелости, односно велику матуру.³ Потом се уписао на Правни факултет ондашње београдске Велике школе, а касније у Бечу „студирао и апсолвирао на Вишој школи за агрикултуру (Bodenkultur)“⁴. Иако је имао добар успех, диплому није сачекао, највероватније што „по својој природи није осећао наклоност томе позиву“.⁵ Пет година је студирао филозофију у Лајпцигу и постао професор. Од 1902. до 1904. две године је професор гимназије у Ужицу. Године 1905. докторирао је у Цириху из експерименталне психологије и педагогије с тезом о педагошким погле-

3 Искрпне податке дали су: др Миливој Павловић, *Милош Перовић*, прештампано из часописа „Живот и рад“, Београд, 1928. и песников син географ Раде М. Перовић, *Др Милош Перовић*, „Јужни преглед“, VIII, 4, Скопље, април 1933, 168-173, и у истом часопису бр. 5, Скопље, мај 1933, 210-214; а у наше време Драгица Матић, *Дневници 1900-1917, Писма из Свете Горе 1908 и По ужичком округу, Историјска баштина*, 5, Титово Ужице 1987, 1-138. и др Драгољуб Зорић у студији *Милош Перовић писац српске модерне*, Ужице, 1992, 1-136.

4 В. нап. бр. 3, Миливој Павловић, 3.

5 Исто.

дима Доситеја Обрадовића.⁶ Затим је краће време био професор у Чачку, па професор српске гимназије у Скопљу (1906-1907), а после двогодишње професуре у Солуну (од 1909) опет је у Скопљу све до почетка балканских ратова. У Македонију и Грчку, односно у јужне крајеве, како се онда називало, Перовић је пошао добровољно, јер је као велики патриота желео да убрза ослобођење наше јужне браће. Од 1912. па до краја свог живота, др Перовић, тако рећи, није скидао униформу. Мобилисан је као резервни поручник, а после Другог балканског рата одликован је златном медаљом за храброст. У јесен 1914. тешко је рањен у Подрињу, на Ади Курјачици, експлозивним метком и једна нога му је била ампутирана. То поподне киша је лила као из кабла. Војници су изнели тешког рањеника и Перовић се обре прво у болници у Ваљеву и Крагујевцу, а потом у Скопљу, где му је била и породица, и где је остао на лечењу све до 1915. године. Издржао је неколико тешких операција. При повлачењу носили су га од Митровице до Пећи, где су га Аустријанци заробили. Исцрпљени заробљеник је спроведен преко Митровице, Београда, Темишвара до Ашаха и Јозефшта-та.⁷ Године 1917. приликом размене заробљеника упућен је у Француску, преко Минхена, Цириха, Милана. Краће време провео је у Лиону и Марсеју, а потом у Паризу. Још у Марсеју установљен му је камен у левом бубрегу. У Паризу је извршена, ко зна која по

6 Перовићева докторска дисертација *Die Pädagogischen Ausichten Dosihicus Obradovic*, објављена је на немачкој језику у Београду, 1906. а на нашем језику у Ужицу, 1986.

7 В. нап. бр. 3, Раде М. Перовић, 171.

реду, операција, од које се није опоравио. Преминуо је од запаљења плућа у болници Сен Жен де Дије, 15. априла 1918. тако рећи надомак слободе, храбро и стички.⁸ Кажу да су ово биле његове последње речи упућене болничарки: „Сестро, отворите прозор да још једанпут видим звезде.”⁹ Живео је свега 44 године.

2.

За свог кратког, али радом, прегалаштвом, просветарским и патриотским подвизима испуњеним животом, др Милош Перовић је много учинио, доста написао, а релативно мало објавио. Био је и остао првенствено познат и признат као песник. Као и обично стихове је почео да ниже још у школској клупи, а писао их је целог живота. Понајбоље песме су настале у мучним данима заробљеништва. Неговао је, како се то каже, пре свега љубавну и рефлексивну лирику. Бројне Перовићеве песме расуте су по часописима широм земље, за живота је објавио само две омање збирке.¹⁰ О његовој поезији писала су најбоља наша песничка и критичарска пера: Владимир Станимировић,¹¹ др Александар Арнаутовић,¹²

8 Више о томе М. Павловић, нав. дело, 3.

9 Раде М. Перовић, нав. дело, 215.

10 Пиетро Косорић (псеудоним Милоша Перовића), *Песме Ужице* 1903, (Косорић је било девојачко презиме песникове мајке) и Милош Перовић, *Песме*, Београд 1909.

11 В(ладимир) Станимировић, *Милош Перовић*, *La patrie Serbe*, Paris, Mai-Juin, 1918, 257-260.

12 Александар Арнаутовић, *Новости*, Загреб, 29. VI 1928; Р. М. Перовић, нав. дело, 172.

Милосав Јелић,¹³ а, поред осталих, најисцрпније и проф др Миливој Павловић.¹⁴ Сви ови ауторитети дали су мање-више високу оцену Перовићевој лири, а то је потврдио велики естетa Богдан Поповић највећим признањем, када је песму из прве збирке *Нашто мисао* непогрешиво уврстио у своју славну *Антологију новије српске лирике*.¹⁵ Једном речју др Милош Поповић није само лирски и рефлексивни, патриотски и слободарски, већ је антологијски песник.

Осим поезије Перовић је водио дневник и писао филозофске мисли и максиме. Од записа остало је неколико свезака дневника од којих је један део објавила Драгица Матић,¹⁶ док су на његове необјављене максиме или афоризме посебно обратили пажњу професори Арнаутовић¹⁷ и Павловић.¹⁸

---

13 Милосав Јелић, *Сећање на Милоша Перовића*, „Летопис Југа”, Београд 1930, 159-165.

14 В. нап. бр. 3 и 8.

15 Богдан Поповић, *Антологија новије српске лирике*, X издање, СКЗ, Посебно издање, Београд 1956, 205-206. Песма *Нашто мисао* узета је из прве Перовићеве збирке, в. нап. бр. 12, 54.

16 М. Павловић, нав. дело.

17 Р. М. Перовић, нав. дело, 172.

18 С.д. (в. нап. бр. 3, М. Павловић, нав. дело, 4) – У Београду су 1934. године штампане *Мисли* Милоша Перовића са предговором Душана Недељковића. О Перовићу као мислиоцу писали су Андрија Стојковић, *Развитак философије у Срба*, Београд 1972, 341-343. и М. Зорић, (В. нап. 3), 33-38.

Коначно, др Милош Перовић је скоро пуну једну деценију посветио драмском стваралаштву. За живота је објавио обимну награђену трагедију *Карађорђе*,¹⁹ у пет чинова и једночинку у стиховима *Женомрзац*, у Скопљу 1914. године, мада је она, највероватније, настала пре почетка балканских ратова.²⁰ Међутим, док су ова дела и поред свега остала заборављена, неизвођена и непризната, нашој позоришној и научној јавности остало је посве непознато да Историјски архив у Ужицу поседује још три сценска дела песника Милоша Перовића и то: трочину драму из савременог живота *Разорени дом*,²¹ написану у прози и потписану псеудонимом Пијетро Косорић (што би могло да значи да је настала 1903. или нешто касније); Историјску сцену у једном чину *Слепи Бранковићи*, започету у Чачку 13. септембра 1906. године²² (као што пише на врху прве стране рукописа) и трагедију у пет чинова *Краљ Стеван Томашевић*,²³ насталу 1910. године. Потоња два дела испевана су у стиховима.

19 В. нап. 1-2.

20 Милош Перовић, *Женомрзац*, Скопље, Прва српска штампа-рија „Вардар”, 1914.

21 Пиетро Косорић (Милош Перовић), *Разорени дом*, драма у три чина, ИАУ (Историјски архив Ужице), МП III, 56, 109.

22 (Милош Перовић), *Слепи Бранковићи*, историјска сцена у једном чину, ИАУ, МП III, 55, 27. Сматра се да је дело настало између 1906. и 1912. године. Сачуван је и почетак ове драме исписан на једној и по страници, под. бр. ИАУ, МО II, 41, На врху те стране песник је исписао: „Почео у Чачку 13 IX 06”.

23 (Милош Перовић) *Краљ Стеван Томашевић*, трагедија у пет чинова, ИАУ, МП II 1910, 30, 181.

Песник и филозоф др Милош Перовић није, дакле, аутор само једне трагедије и једне комедије, већ је за наше прилике не баш малог опуса од пет сценских дела, чијим ће објављивањем, у суштини скромна српска драмска баштина бити прилично обогаћена. Што је Богдан Поповић од десетак и више хиљада песама за своју узорну *Антологију*²⁴ непогрешиво одабрао Перовићеву рефлексивну песму *Нашто мисао*, то овом префињеном естети свакако служи на част, док се исто не може рећи за наше позоришне посленике, који нису запазили ни штампана Перовићева дела снажну трагедију *Карађорђе*, ни љупку комедију *Женомрзац*, да остале комаде у рукопису за сада и не спомињемо.

3.

Па ипак, неких покушаја је било. У наше време први је обратио пажњу на Перовића и његову трагедију *Карађорђе* проф. Алојз Ујес²⁵, потом Андрија Стојковић²⁶, Драгица Матић²⁷, Драгољуб Зорић²⁸ и аутор ових редова²⁹.

24 В. нап. 15.

25 Алој Ујес, *Карађорђе у драми и позоришту*, Галерија САНУ, Београд 1970. и проширена студија под истим насловом, у зборнику *Карађорђе у драми (и на филму)*, „У славу Великог Војда“, Велика Плана, 1996, 96-102.

26 В. нап. 18.

27 В. нап. 3.

28 В. нап. 3.

29. Душан Михаиловић, *Забрављена драма „Карађорђе“ др Милоша Перовића*, (В. нап. 25), Зборник „У Славу Великог Војда“, Велика Плана, 1996, 52061.

Последњих година почело је интересовање за сценско тумачење Перовићевих комада. У сопственој адаптацији *Карађорђа* је први режирао Бранко Поповић.

У Радовањском лугу, у јулу 1997, приказана је представа *Почетак буне* у режији и адаптацији Томислава Кнежевића и извођењу глумца СНП из Новог Сада. редитељ је интерполирао целу сцену, почетак другог чина, из трагедије *Карађорђе*, коју је Перовић под псеудонимом Пиетро Косорић објавио још 1904, а није ушла у коначни текст комада.³⁰

С жељом да се прикаже поводом 180-годишњице Првог српског устанка (1984) долепотписани је понудио своју адаптацију за Малу сцену Народног позоришта у Београду. Предлог је обновљен десет година касније, али резултат је био исти. Срећом, редакција Драмског програма Радио Београда имала је слуха за Перовићеве комаде. Јубиларне 1994. године, дана 19. фебруара, долепотписани је поставио кулминациони део драме, сусрет Вожда и Милоша (III, 10-15), за јутарњу емисију „Време радозналости”. Карађорђа је тумачио сада покојни Слободан Бобан Петровић, иначе даљи Вождов потомак, а Милоша Богдан Михаиловић. Средином новембра исте године снимљена је целовечерња радиодрама, у адаптацији и режији аутора ових редова и са репрезентативном поделом: Карађорђе – Владан Живковић, Милош – Боривоје Стојановић, Јанко Јурдовић – Иван Јагодић, Матија Пантић – Славко Симић, Обрад из Крсне – Миодраг Радовановић,

---

30 В. нап. 25, зборник „У славу Великог Вожда”, Велика Плана 1996, 137-140. Текст је прештампан из часописа „Дело”, 1904.

Наум Крнар – Љубивоје Тадић и Вујца Вулићевић – Божидар Павићевић Лонга. У редакцији Драмског програма емисија је хваљена, али критика се није огласила.

Комедија *Женомрзац* није прихваћена (1993) од редакције Драмског програма Радио Приштине. Две године касније, композитор Предраг Стаменковић изразио је жељу да по тексту ове комедије напише оперету или мјузикл.

Перовићева драма *Разорени дом* са успехом је приказана (1997) из студија Радио Београда. Ужичко позориште годинама се припрема да је постави на позорницу.

* * *

Трагична сцена *Слепи Бранковићи* испевана је у течним, свежим и милозвучним јампским десетерцима са цезуром после петог слога. Овде је обрађена једна од најтрагичнијих епизода из наше историје. Комад се догађа далеке, 1441. године, у Једрсну. Увређен, срдит и сујетан султан Мурат II наређује да се ослепе његови шураци Гргур и Стеван, синови деспота Ђурђа и браћа султаније Маре. Мада замишљена као трагедија ова Перовићева једночинка је љупка мелодрама и прави либрето за музичку драму или оперу. Ликови су оштро конфронтирани. Султанија Мара и њена браћа су племенити, поносни, одважни, честити, истинољубиви, храбри, праведни и неустрашиви, док су Турци, сви одреда, као и њихов „светли падишах” султан Мурат, пакосни, сујетни, завидљиви, осветољубиви, подли, злуради, цинични, праве мале ропске душе, властољубиви тирани и рођени зликовци и хуље.

И поред изразите црно-беле карактеризације, искључивости и видљиве наивности, Перовићево дело *Слепи Бранковићи* се не испушта лако из руку, не само због надахнутих стихова, и узвишене племелитости и топлине, већ пре свега због истински узбудљивог преокрета. Сестра Мара успева да измоли опроштај за своју браћу, али султанов опозив стиже прекасно...

Мада би једночинка *Слепи Бранковићи* др Милоша Перовића могла и са позорнице да освоји гледаоце и постигне леп успех, њени прави сценски медијум су музичка драма или опера и радиодрама.

Душан МИХАИЛОВИЋ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПРВО КОЛО

Књига 1

Панта Срећковић
БОЈ НА ДУБЉУ

Књига 2

Милутин Ибровац
БОЖИЈИ СУД НА МЕНДИНОМ БРДУ

Књига 3

Миодраг Поповић Шалчанин
БОГОМИЛИ

Књига 4

Илија Вукићевић
ЛЕПА БУЛА

Књига 5

Живко М. Романовић
ПРОКОП

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДРУГО КОЛО

Књига 1

Миодраг Поповић Шапчанин
ДУШАН СИЛНИ

Књига 2

Миодраг Поповић Шапчанин
ГОСПОЋИЦА КАО СЕЉАНКА

Књига 3

Миодраг Поповић Шапчанин
ТРНОВА КРУНА

Књига 4

Мита Поповић
КРВАВИ ПРЕСТО

Књига 5

Светислав Ђурђевић
ЛАЖНА ИСПРАВА

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ТРЕЋЕ КОЛО

Књига 1

Мита Поповић
НАШИ СЕЉАНИ

Књига 2

Жарко Лазаревић
САМРТНА КЛЕТВА

Књига 3

Жарко Лазаревић
УГАШЕНО ОГЊИШТЕ

Књига 4

Жарко Лазаревић
КРОЗ ШИБУ

Књига 5

Тодор Пинтеровић
ЈУРМУСА И ФАТИМА

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ЧЕТВРТО КОЛО

Књига 1

Атанасије Николић
ДРАГУТИН, КРАЉ СРПСКИ

Књига 2

Јован Суботић
КРСТ И КРУНА

Књига 3

Доброслав Ружић
СТЕВАН ДЕЧАНСКИ

Књига 4

Милош Цветић
БРАЋА

Књига 5

Светозар Ћоровић
У МРАКУ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПЕТО КОЛО

Књига 1

Мита Димитријевић
ОЛИВЕРА

Књига 2

Мита Димитријевић
ПИРОВАЊЕ

Књига 3

Мита Димитријевић
ЉУБАВНИК СВОЈЕ ЖЕНЕ

Књига 4

Мита Димитријевић
СЕСТРА ЛЕКЕ КАПЕТАНА

Књига 5

Мита Димитријевић
КАЊОШ МАЦЕДОНОВИЋ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ШЕСТО КОЛО

Књига 1

Милош Перовић
СЛЕПИ БРАНКОВИЋИ

Књига 2

Милош Перовић
РАЗОРЕНИ ДОМ

Књига 3

Ђуро Димовић
КРАЉЕВИЋ МАРКО

Књига 4

Ђуро Димовић
ЂУРАЋ СМЕДЕРЕВАЦ

Књига 5

Ђуро Димовић
БАШ ЧЕЛИК

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

886.1/.2-25

ПЕРОВИЋ, Милош

Слепи Бранковићи: трагична сцена у једном чину / Милош
Перовић. - Београд: Музеј позоришне уметности Србије, 1999
(Земун: Галеб). - 61 стр. ; 15 цм.
- (Библиотека Драмска баштина; коло 6, књ. 1)

Тираж 500. -

Стр. 51-60: Песник - драматичар Др Милош Перовић /
Душан Михаиловић

929:82 Перовић М.
а) Перовић, Милош (1874-1918)

ИД = 76988940

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ШЕСТО КОЛО

Књига 1

Милош Перовић
СЛЕПИ БРАНКОВИЋИ

Књига 2

Милош Перовић
РАЗОРЕНИ ДОМ

Књига 3

Ђуро Димовић
КРАЉЕВИЋ МАРКО

Књига 4

Ђуро Димовић
ЂУРАЂ СМЕДЕРЕВАЦ

Књига 5

Ђуро Димовић
БАШ ЧЕЛИК